

ПРИВИДНИТЕ ЮРИДИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ НЕТИПИЧНИ ЮРИДИЧЕСКИ ФАКТИ

Пламен Митков Калев, БСУ

THE APPARENT LEGAL ACTION NOT TYPICAL LEGAL FACTS

Plamen Mitkov Kalev

***Abstract:** The article is divided into several semantic parts in which are used different testing methods of law, according to the specifics of the phenomenon being studied. This article is not intended to explicit possible hypotheses concerning the legal phenomena. The task which I have set is to be derived from legal theory and legal practice, the common feature of atypical legal facts.*

За да се изясни същността и характеристиката на привидните юридически действия като нетипични юридически факти е необходимо първо да се дефинира юридическият факт като основно правно понятие.

Юридическите факти са факти от обективната действителност с осъществяването на които правната норма свързва настъпването на определени правни последици. Необходимо е осъществяването не на каквито и да било факти, а на релевантни за правото. Такива са тези, които са осъзнати от законодателя като факти с правно значение и поради това са установени от него в хипотезата на правната норма.

Юридическият факт обаче не представлява пряк запис в правната норма на факти от действителността. Той се създава от законодателя чрез логическо обобщение на група аналогични житейски факти и извеждане на техните общи и постоянни белези. Самото му установяване в правната норма е неговото свързване с правните последици предписани в нея. Тези именно факти са юридически факти които още се наричат релевантни за правото факти и трябва да се разграничават от ирелевантните факти/тези които не са включени в „обективния правов ред“¹. Разбира се границата за превръщането на един факт от релевантен за правото в ирелевантен и обратно е лесно прикрачима достатъчно е наличието на нормотворческа воля насочена именно в тази насока, тъй като законодателят е този който определя дали един факт ще си остане обикновен факт от обективната действителност или ще се превърне във факт с правно значение, а именно юридически факт. Тази негова воля не е самоцелна, не е негова приумица или „каприз“, а тя е в тясна връзка с обществено-икономическите отношения въз основа на които се изгражда съответната правна система²

Правната норма като общо и абстрактно правило за поведение „е една наличност“³, тя е продукт на осъществяването от държавните органи нормотворчески

¹ Вж. Ганев, В. „Учебник по обща теория на правото“ част I, фото издание, 1990, с. 24

² Вж. Василев, Л. „Гражданско право“, Обща част, С., 2000, с. 239

³ Вж. Джеров, Ал. „Гражданско право“, Обща част, С., 2003, с. 263

функции. В своята съвкупност правните норми съставляват обективното право. Те са статичен елемент и не пораждат сами своето правно действие, необходимо е външно въздействие за поразяване на техните последици. Такова външно въздействие е именно самото осъществяване на съответния юридическият факт в обективната действителност. Като резултат от неговата реализацията е задвижването на механизма на правната норма и настъпването на правните последици предвидени в нейната диспозиция. От посоченото до тук следва изводът, че юридическите факти са такава правна категория която има двойствено проявление⁴. От една страна те са реално осъществяващи се в обективната действителност факти, които на следващо място са осъзнати от законодателят не просто като факти от обективната действителност, а като такива с правно значение и поради това са описани като една абстракция в правната норма. Осъществяването в действителността на точно описаният факт в хипотезата на правната норма ще задейства нейният механизъм, тя ще премине от статично състояние в състояние на движение и като резултат от това ще настъпят и нейните правни последици визирани в диспозицията и под формата на права и задължения. Това е типовият модел на еднозначната връзка между юридическия факт и правните последици установени в правната норма. При осъществяването в обективната действителност на юридическия факт се пораждат "еднотипни"⁵ правни последици. Осъществяването на един и същ юридически факт от две или повече лица по различно време независимо едно от друго ще произведе спрямо тях или спрямо третите лица едни и същи правни последици, които са заложили в правните норми. Например при сключване на договор за покупко-продажба. Страните по правоотношението изразяват две насрещни волеизявления, които съвпадат по между си. Едната страна в правоотношението изразява воля да продаде и да получи съответната цена, а другата страна да купи като плати цената и придобие правото на собственост. Тези насрещни волеизявления по своята същност предствалаяват един осъществен в обективната действителност сложен юридически факт/фактически състав/, който ще доведе до настъпването на правните последици на покупко-продажбата. Осъществяването на същия фактически състав от други лица в друго време и на друго място ще доведе до поразяването на същите правни последици. В това се изразява еднотипността на правните последици и типовият модел на еднозначната връзка между юридическия факт и правните последици установени в правната норма.

От този принцип има изключения. Такива са нетипичните юридически факти, те се отклоняват от горе описания типов модел, който е заложен в правната норма. Това са случаи при които юридическият факт визирани в правната норма макар и осъществен в обективната действителност не поразяда желаният от страните и установен в диспозицията на правната норма резултат или поразяда друг различен от посочения резултат, който макар и различен е желан и целен от субекта на правото. С осъществяването на нетипичния юридически факт като последица винаги следва създаването на една привидна правна ситуация по отношение на третите лица, поради това и тези факти следва да бъдат наричани още привидни/симулативни/ юридически факти.

Не всички юридически факти могат да бъдат привидни. Относно класификацията на юридическите факти на различни векове в правната литература са установени множество класификационни критерии въз основа на които се разкрива и многообразието им. В настоящото изложение ще се спра само на една класификационна група необходима за изясняването на темата поставена в заглавието.

⁴ Вж. Радев, Д. "Обща теория на правото", С., 1997, с. 176

⁵ Вж. Ташев, Р. Обща теория на правото. С., 2007, с. 224

В зависимост от това дали юридическите факти се осъществяват в обективната действителност по повод волята на субекта на правото или независимо от нея те биват юридически събития от една страна и юридически действия от друга. За юридическите събития е характерно това, че те се осъществяват в обективната действителност без да е налице проява на волево поведение /например природните събития / или пък макар и да е налице проява на воля на субект на правото тя е ирелевантна по отношение настъпването на правните последици /например смъртта може да настъпи в резултат на заболяване, но може и да настъпи в резултат на човешко деяние⁶. Във втората хипотеза за правните последици по повод наследяването волево поведение е ирелевантно/. Предвид, че юридическите събития се осъществяват независимо от волята на субектите на правото или пък тя е ирелевантна по отношение на правните последици при тях не може и няма как да става дума за привидност. Привидни могат да бъдат само тези юридически факти които се осъществяват по повод на волята на субекта на правото т.е. юридическите действия.

На свой ред привидността се изразява в това, че за третите лица осъщественото нетипично юридическо действие поражда редовно правните си последици, защото то от външна страна по нищо не се различава от редовните юридически факти, които са установадени в правната норма. Авторът на привидността обаче цели настъпването на други различни правни последици от предписаните в диспозицията на правната норма. Той не желае настъпването на нормалният типичен правен резултат който по закономерност следва от осъщественото негово поведение, а свързва извършеното юридическо действие с други различни нетипични за него правни последици. Външно обаче с осъществяването на действието той демонстрира желание тези правни последици да настъпят и дават вид, че го осъществява с желание и вътрешна убеденост. Докато в действителност това не е така. В посоченият пример за покупко-продажба е възможно целеният друг различен резултат да е укриване на имуществото на продавача от неговите кредитори, а не нормално следващите правни последици. Като външно привидно за кредиторите се създава ситуацията на покупко-продажба и пораждането на правните последици от това, но в действителност авторите на привидността нежелаят настъпването на този правен резултат и имат вътрешна уговорка по между си в тази насока. Те целят настъпването на други последици от тези до който следва да доведе осъщественото от тях поведение. Така се достига до хипотезата при която осъществените в обективната действителност юридически действия не водят до типичните правни последици предписани в правната норма, а до други различни по благоприятни за авторите на привидността.

Юридическите действия от своя страна се състоят от две неразривно свързани по между си съставки. Първата е субективна и се състои от съзнателни волеви преживявания на субекта на правото. При взаимодействието на субектите на правото по между си или с заобикалящата ги среда възниква необходимост от изменение на обективната действителност, което да я пригоди към определени обществени или лични нужди. Когато той осъзнае тази необходимост се заражда потребността да бъде изменена действителността, така че тя да бъде пригодена към съответните нужди. Тази потребност на свой ред поражда стремеж насочен към нейното задоволяване, който води до поставяне на конкретната цел. След като се постави целта следва процес на мотивация, която на свой ред води до вземане на решение за изменение на обективната действителност⁷.

⁶ Вж. Тасев, С., Марков, М., "Гражданско право", С., 2004, с. 151

⁷ По подробно Вж. Стойнов, А. "Наказателно право" обща част, С. 1999, с. 166

Втората съставка от съдържанието на юридическото действие е обективна и се изразява във външното обективизиране на волята. При липса на една от двете съставки не можем да говорим за осъществено юридическо действие. При наличието само на субективния елемент ще е налице юридически факт от категорията на т.нар. психични приживявания и душевни състояния като намерение, знание или незнание на определени факти. Като за да се докаже съществуването на тези юридически факти често законодателят въвежда презумции. При наличие само на обективната съставка и липса на субективна не можем въобще да говорим за осъществен юридически факт, защото самото активно поведение на субекта на правото не представлява външен израз на мисловните процеси протекли в съзнанието му. Пълното съответствие между съзнателни волеви приживявания и тяхното външно проявление при юридическите действия е нормалното съотношение между тях. Но то не е единствено. При привидните юридически действия съдържанието на съзнателните волеви приживявания не съвпада със съдържанието на тяхното външно проявление. Субекта на правото формира в съзнанието си друга воля и преследва друга цел, но той привидно външно изразява нещо друго различно което е и средството за постигане на неговата цел.

Чрез създаването на привидна правна ситуация авторът няма за цел да измами третите лица, а да постигне по благоприятен за себе си правен резултат. Разбира се неговото поведение трябва да е такова, че да не може да се квалифицира като правонарушение което обославя налагането на юридическа санкция т.е. с привидното си поведение да не е осъществил юридически факти които биха обословили реализирането на гражданскоправна, административно-наказателна или пък наказателна отговорност. Тогава това негово поведение свързано с извършването на привидното юридическо действие ще бъде съотнесено към категорията на неправомерните юридически факти т.е. той ще е осъществил не нетипичен за правото, а неправомерен юридически факт. Така, че нетипични за правото юридически факти могат да бъдат само правомерните юридически действия.

Привидността намира широко проявление като в правните отрасли на частното право така и на публичното право, това показва нейния общоправен характер и необходимостта да бъде разгледана от общата теория на правото⁸.

В частното право тя намира по широко проявление от колкото в публичното право.

В публичното право привидността се използва от частноправните субекти на правото, които искат да постигнат по благоприятни правни последици като например избягване на данъци, водене на симулативни процеси, предявяване на т.нар. бланкетни жалби и т.н. В придната правна ситуация участие взема и съответния държавен орган като неговото участие е пасивно. Волеизявленията му не са симулативни той изпълнява правомощията си предписани от закона и не може да избегне участието си в симулацията тъй като това би означавало да откаже да изпълнява правомощията се предписани от закона от една страна и от друга страна симулативните юридически действия осъществени пред него от външна страна са редовни. Държавният орган не може и няма как да установи несъответствието между субективната страна и обективната страна на юридическото действие. Възможно е в редки случаи субект на привидното юридическо действие да е и държавният орган, но тук по скоро както посочих по горе в изложението ще става дума за осъществяване на неправомерно, а не на привидно юридическо действие.

⁸ Вж. Ташев, Р. Обща теория на правото. С., 2007, с. 225